

**Glagoljski spisi Ninske biskupije 1634. – 1750.**, Stalna izložba crkvene umjetnosti – Sveučilište u Zadru, Zadar, 2020., 517 str.

U sklopu edicije *Monumenta glagolitica Archidioecesis Iadertinae* objavljeni su transkribirani dokumenti koji se odnose na glagoljske spise iz vremena postojanja Ninske biskupije za razdoblje od 1634. do 1750. godine, a pohranjeni su u Arhivu Zadarske nadbiskupije kao dio spisa Ninske biskupije. Konkretno riječ je o 1., 2., i 5. kutiji s 226 folija i 3. i 4. kutiji s 280 folija. Spomenuta edicija, koju je pokrenuo i do svoje smrti uređivao istaknuti glagoljaš mons. dr. sc. don Pavao Kero, isprva se tiskala u izdanju Stalne izložbe crkvene umjetnosti, a od 17. knjige kao suizdavač pojavljuje se i Sveučilište u Zadru. Budući je zadarski kraj prebogat glagoljaškom tradicijom i arhivskim dokumentima koji to potvrđuju, ideja za daljnjim objavljivanjem pokrenuta je na Sveučilištu u Zadru. Kao što u »Predgovoru« (5–6), koji je sastavio Ivica Vigato stoji, »cilj je tamošnjih istraživača glagoljice nastaviti i nakon ove edicije objavljivati faksimile i transliteracije glagoljskih pisanih spomenika poradi razumijevanja kulturoloških posebnosti zadarskoga kraja i hrvatskoga priobalja od XVI. do XIX. stoljeća«.

Razlog zašto je ovaj broj spomenute edicije posvećen upravo glagoljskim spisima Ninske biskupije je što se na njezinu području oduvijek glagoljalo i što su njezini svećenici svoje izvještaje, dopise i ostale vrste dokumenata osim na talijanskom i latinskom jeziku, pisali i na glagoljici. Sva objašnjenja oko vrste dokumenata, zatim jezika kojim su pisani, biografijama svećenika i ostaloga s čime su se susreli pri transliteraciji, objavili su urednici edicije u svojim radovima koji se nalaze u prvom dijelu knjige.

U članku »Glagoljski spisi Ninske biskupije od 1634. do 1750. godine« (7–18) autorica Grozdana Franov-Živković iznosi stanje u kojem se glagoljski spisi Ninske biskupije izvorno nalaze u Arhivu Zadarske nadbiskupije kao dio spisa Ninske biskupije, iznoseći trud koji su na njihovo sakupljanje i dodavanje iz drugih župa učinili istraživači glagoljice, don Pavao Kero i Nedo Grbin. U taj spis ubačena je i ostavština Ante M. Strgačića, a riječ je o jednom fasciklu koji sadrži glagoljske spise za spomenutu biskupiju. Autorica naglašava da je navedene dokumente prema njihovu sadržaju podijelila u tri skupine: naredbe i dopisi civilnih vlasti (providura, knezova, kapetana i sudaca), naredbe i dopisi vjerskih vlasti (biskupa Ninske biskupije) te međusobne službene i neslužbene prepiske među svećenicima. Ističe da je najveći dio spisa vezan uz vjenčanja (tzv. matrimonijalne spise), godišnje izvještaje župnika o stanju duša, popise pučanstva iz 1608. i 1610. godine providura Moceniga, vizitacije koje biskup šalje župnicima, spise vezane uz ređenje žakana (dječaka koji su učili za svećenike), moralno-kazuističke odredbe te spise civilnih vlasti.

U drugom članku »Prikaz ninskih biskupa od svršetka Kandijskog rata do polovice 18. stoljeća« (19–28) Zdenko Dundović na temelju glagoljskih isprava iznosi životopise sljedećih ninskih biskupa: Franje Andronika (1653. – 1666.), Franje de Grassija (1667. – 1677.), Ivana Borgoforte (1677. – 1687.), Ivana VII. Vusija (1688. – 1690.), Jurja Parčića (1690. – 1703.), Martina Dragolovića (1703. – 1708.), Ivana Manole (1709. – 1711.), Ante Rosignolija (1713. – 1715.), Nikole Dražića (1716. – 1722.), Bernarda Dominika Leonija (1722. – 1727.), Ivana Andreje II. Balbija (1728. – 1732.), Jeronima Fonde (1733. – 1738.), Ivana Frederika Rose (1738. – 1742.) i Tome Nekića (1743. – 1754.) Na terito-

riju izgubljenih župa Ninske biskupije – u Lici, Krbavi i Ravnim kotarima – ti su biskupi nastavili dijeliti sakramente katoličkom stanovništvu te su se brinuli za pravoslavno stanovništvo koje se sve više naseljavalo na tom području.

O jezičnim značajkama kojim su pisani ti glagoljski spisi pozabavio se Ivica Vigato u radu »Pogled na jezik Ninskih spisa« (29 – 41). Vigato donosi kratak pregled jezičnih osobitosti Ninskih spisa koje čine čakavski i štokavski jezični elementi, ali i utjecaj romanskih jezika, uz prisutnost standardiziranih formulacija prilikom obraćanja unutar svećeničkog kruga.

Još je jedan rad Grozdane Franov-Živković pod naslovom »Svećenici glagoljaši spomenuti u glagoljskim spisima Ninske biskupije od 1634. do 1750. godine« (43–76) u kojemu donosi popis onih svećenika koji se spominju u tim dokumentima, pridružujući im biografije koje je don Pavao Kero objavio u *Leksikonu svećenika Zadarske nadbiskupije. Glagoljaši od IX. stoljeća do danas*.

U posljednjem radu »O transliteraciji glagoljskih spisa Ninske biskupije 1634. – 1750.« (77 – 78) Marija Kero iznosi da su glagoljski spisi Ninske biskupije u promatranom razdoblju uvršteni izdvajanjem dokumenata iz fonda Spisi Ninske biskupije ako se na arku papira u cijelosti ili samo djelomično nalazi koji glagoljski zapis. Ti glagoljski zapisi, kao i nekoliko ćirilčnih, u ovom se izdanju transliteriraju. Ako se, međutim, na istom arku nalaze rijetki tekstovi koji nisu pisani glagoljicom ili hrvatskom ćirilicom, već latinicom, a pisani su talijanskim, latinskim ili hrvatskim jezikom, donosi se njihov prijepis.

U nastavku slijede faksimili spisa za godine od 1634. do 1700. (81–221) te od 1701. – 1750. godine (223–385). Iza toga slijedi transliterirani tekst tih dokumenata (297–491). Na kraju se nalaze »Kazalo imena i prezimena« (493–508), »Kazalo mjesta« (509–511) i »Kazalo manje poznatih riječi i oblika« (513–517).

U ovoj ediciji obrađeni su glagoljski dokumenti koji pokrivaju vrijeme Kandijskog rata (1645. – 1669.) i Morejskog rata (1683. – 1699.) kao i razdoblje neposredno nakon povlačenja Osmanlija s tog područja. Stoga su izvanredan izvor za proučavanje povijesti, sociologije i lingvistike ninskog kraja, a posebno demografskih kretanja na teritoriju nekadašnje Ninske biskupije jer su matične knjige uglavnom uništene. Također, ovi spisi otkrivaju da se svećenstvo Ninske biskupije, sve do njezina ukidanja 1828. godine, koristilo glagoljicom, posebno u onom dijelu župa koje su se našle pod osmanskom vlašću, čime se potvrđuje da je Ninska biskupija za cijelo vrijeme svog postojanja bila glagoljaška.

Božena Glavan